

Idea evropské unie.

Glosy ke známému Briandovu projektu

Univ. prof. Dr. František Weyr (Brno).

(Dokončení.)

Nyní chtěl bych upozorniti ještě na jednu okolnost, která se obvykle, pokud je mi známo, opomíjí. Má se totiž obvykle za to, že užší spojení mezi evropskými národy bylo by prospěšné, a to jmenovitě z hospodářských důvodů, než že takovéto spojení není pro jednotlivé národy žádnou životní nutností. S rye z hospodářského stanoviska má tento názor nepochybně pravdu. Sám však mám za to, že sblížení evropských národů které se jeví s hlediska hospodářského jen *prospěšným* a žádoucím, stává se s t. zv. politického hlediska přímo *nezbytným*. Jelikož kladu právě na tuto skutečnost největší váhu, zanedbal jsem ve svém výkladu některé speciální hospodářské problémy, které vznikají s myšlenkou Pan-evropy, jako na př. otázku, jakým způsobem bude působiti Briandova unie na cukerní produkci, spotřebu piva nebo výši dělnických mezd. Místo abych řešil tyto otázky, chci zde hájiti thesi, že trvalé organisační sblížení evropských národů, jak je má na mysli Briand, jest po zkušenostech, které jsme všichni od ukončení světové války zažili, nevyhnutelným předpokladem pro trvalé zachování toho nejcennějšího, zač děkují národy krvavě lázni válečné, totiž pro trvalé zachování *s v o b o d y*. Jest arci potřebí býti *demokratem*, t. j. přesvědčeným přívržencem demokratického principu (i když není potřebí, býti přímo *demofilem*), aby bylo možno pochopiti veliké nebezpečí, které hrozí demokratickým ústavám z přílišné izolace jednotlivých evropských států. Jest — při nejmenším v dnešní době — faktem, že *větší samostatné demokratické celky* mají větší naději na trvalé udržení demokratického režimu, nežli celky menší. Jde o *politickou poučku*, kterou mám za nepopíratelnou. Stačí ostatně položit si konkrétní otázku, zda by byl možný trvalý demokratický režim v Evropě, skládala-li by se tato dejme tomu z *obcí*, které by byly naprosto nezávislé, t. j. suverenní. Zajisté nikoliv. A stejně má se věc, máme-li na mysli relativně malé evropské státní pospolitosti, které mimo to namnoze nemají téměř žádné, či snad lépe, vůbec žádné demokratické tradice.

S tohoto stanoviska jeví se mi obecná krise, ve které se nachází současná Evropa, daleko závažnější, nežli se jeví hospodářským politikům, kteří mluví o krizi průmyslové, zemědělské, odbytové a pod. Evropské národy nalézají se totiž podle mého názoru také v krizi své *organisační*, neboť *státní formy* z historické minulosti převzaté, stávají se většinou evropských národů, jmenovitě oněm, které teprve politicky znovuzrodila světová válka, nadále nedostatečnými. Po učiněných zkušenostech není spokojenosti ani s *autokratickými*, ani s *radikálně demokratickými* ústavami. Hledá se tedy nějaké střední východisko — a hledá se marně. Neboť lze těžší nalézt něco třetího vedle obou protiv, demokracie a autokracie, svobody a nesvobody! Měl-li bych pak krátce charakterisovati vlastní důvod současné těžké organizační krise, ve které se Evropa nalézá, tu bych uvedl, že obecné politické kulturní niveau oněch národů, jež učinila světová válka po prvé politicky uvědomělymi, a které tudíž postrádají jakékoliv demokratické tradice, jest sice nepochybně způsobilé k tomu, aby vytvořilo aristokraticko-monarchistickou ústavu, že však naprosto nedostačí, — jak nás bohužel učí zkušenost — k tomu, aby dalo vzniknouti radikální demokratické organizaci státní. I pátrá se v této těžké politické krizi po nějakém klidném útočišti, v němž mohla by býti splněna touha po pevné organizaci, nalézající se v zoufalém boji proti anarchii. A nemá-li býti tímto útočištěm monarcha z boží milosti, nebo diktátor z vůle národa, pak může jím býti toliko mezinárodní *organisační kooperace* národů. Tato organizace nemá tedy býti ochranou toliko proti válce, nýbrž též proti válce právně neorganizované, t. j. proti *anarchii*.

I jeví se mi jako nejdůležitější úkol každé mezinárodní kooperace především zachování demokratické státní formy, demokratické organizace lidských pospolitostí — nechť se nazývají »státy« či pod. Při tom však naprosto nezapomínám na veliké nesnáze, s nimiž má co činiti uskutečnění takovéto kooperace, najmě na skutečnost, že demokratická myšlenka se dnes — alespoň ve střední Evropě — nikterak nenalézá v popředí, nýbrž že jest značně na ústupu. A právě proto musí jí všichni její přívrženci přispěti na pomoc, což může se státi jen tím, že dosavadní *isolace* jednotlivých národů bude nahrazena jejich spojením. Každé spojení předpokládá však, že byly pokud možno odstraněny nebo zeslabeny protivy a neshody: v současném životě národů jde pak především o protivy *národnostní* a *sociální*. Jakkoliv obě tato hybná pera současných politických zápasů zaslouží zajisté — pokud je pozorujeme v předorganizační funkci, a máme tedy na mysli politickou individuální lásku jednotlivých příslušníků

národa k vlasti, nebo neagresivní, na soucítění založený komunismus prvních křesťanů — nesporných sympatií, stávají se naprosto nesympatickými, jsou-li organizačními činiteli a vedou-li nakonec k tomu, že se láska k vlastnímu národu nebo třídě měří nenávistí k národu cizímu nebo nenávistí k jiné třídě, jak se pravidelně stává v důsledku agresivní politické tendence organizací, vzniklých na národním nebo sociálním podkladě. Možno zde říci přímo: čím jest tendence těchto organizací agresivnější, tím stupidněji působí na jednotlivce, kteří jsou založeni kosmopoliticky. Tito jednotlivci jsou skutečnými pionýry moderních federalistických snah v Evropě; nesmíme je ovšem hledati v řadách radikálních nacionalistů, ani v řadách bojovných příslušníků jednotlivých společenských tříd, nýbrž mezi nestranickou a tudíž n a d stranami stojící inteligencí. Tato inteligence hrála až dosud v novém, poválečném údobí naveskrze pasivní roli. Tím nejsou arci vinny ani politické strany, ani demokratické hlasovací právo a jiné instituce, nýbrž inteligence sama, která neporozuměla bohužel přesně novým poměrům. A přece závisí podle mého názoru osud světa a pokroku lidské organizace převážně na ní; i dnes, za uvolněných forem demokratické konkurence musí se zmocniti vůdcovství.

Stejně jako o vytvoření trvalé demokratické organizace, i o vytvoření evropské unie, jak ji projektuje Briand, pak platí, že jest možná jedině u kulturně vysoce vyspělých národů. Hodí se tedy Briandův projekt neobyčejně právě pro evropské národy, jmenovitě pro národy střední Evropy. Projektovaná evropská unie či federace musí arci znamenati něco podstatně jiného, nežli znamenaly někdejší aliance a ententy mezi státní, totiž svaz svobodných národů.

Mluvil-li jsem ve své přednášce zcela obecně nikoliv jen o prospěšnosti, nýbrž i o možnosti, t. j. proveditelnosti, ano nutnosti budoucí evropské federace, pak bude mi proto snad s určité strany vytýkán přílišný optimismus — a politická naivnost. Na to mám především odpověď, že bez jisté minimální dávky optimismu není možno vůbec býti demokratem, a jmenovitě též dělati t. zv. teoretickou politiku; pokud pak se týče výtky, mířící na politickou naivnost, tu musím se utěšovati osudem oněch ideologů, kteří před světovou válkou předvíдали jen z části to, co světová válka byla na poli mezinárodní organizace skutečně vytvořila a zač byli politiky a diplomaty z povolání výsměšně nazýváni naivními fantasty. Skutečnost dala za pravdu těmto naivním fantastům, a nikoliv diplomatům a politikům.